

РОЗДІЛ 5. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НЕПЕРЕРВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

GENERAL CHARACTERISTICS OF EDUCATIONAL LEGISLATION ON THE CONTINUITY OF THE TEACHER'S PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Розкрито загальна характеристика освітнього законодавства щодо неперервності професійного розвитку вчителя. Визначена сутність поняття «неперервність професійного розвитку вчителя». Підкреслено, що системотвірним чинником неперервної освіти є суспільна потреба в постійному розвитку особистості кожної людини.

Ключові слова: неперервність, професійний розвиток, учитель, неперервна педагогічна освіта, освітнє середовище.

образования является общественная потребность в постоянном развитии личности каждого человека.

Ключевые слова: непрерывность, развитие, учитель, непрерывное педагогическое образование, образовательная среда.

The general characteristic of the educational legislation concerning the continuity of the teacher's professional development is revealed. The essence of the concept of "continuity of a teacher's professional development" is determined. It is emphasized that the system generating factor of continuous education is the social need for constant development of the personality of every person.

Key words: continuity, professional development, teacher, continuous pedagogical education, educational environment.

УДК 37.013.2:373.5.091

Мартинець Л.А.,

докт. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри педагогіки
та управління освітою
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

Раскрыта общая характеристика образовательного законодательства о непрерывности профессионального развития учителя. Определена сущность понятия «непрерывность профессионального развития учителя». Подчеркнуто, что системообразующим фактором непрерывного

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На початку ХХІ ст. особлива увага освітян, науковців у галузі освіти прикута до проблеми неперервного професійного розвитку вчителів. Загальновідомо, що в сучасному освітньому просторі знання, навички й уміння необхідно постійно оновлювати й удосконалювати [8, с. 227]. Водночас успішність розвитку неперервного професійного розвитку суттєво визначається готовністю вчителів до роботи в неперервному режимі. Ідеться також про гнучке, оперативне, мобільне реагування педагогічних працівників на мінливі потреби суспільства, ринку праці, особистості, зрушення в технологіях, а також в освітньому середовищі, що зазнає змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Загальнотеоретичні питання щодо реалізації неперервної освіти обґрунтовані у працях таких сучасних українських і зарубіжних науковців, як Н. Бібік, Б. Гершунський, С. Гончаренко, Н. Гузій, Т. Десятов, С. Змейов, І. Зязюн, В. Кремень, Т. Маркова, Н. Ничкало, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєва, Т. Сорочан та ін. Учені вважають, що провідною умовою неперервності освіти людини впродовж усього її життя стає функціонування та розвиток освітнього середовища. На думку В. Кременя [6, с. 3], професійне становлення фахівців неможливе без системи ефективної неперервної освіти.

Мета статті – розкрити реалізацію неперервної освіти, неперервного професійного розвитку в нормативно-правових документах.

Виклад основного матеріалу. Реалізація неперервної освіти окреслена в таких норма-

тивно-правових документах, як Закон України «Про освіту» [4], Закон України «Про професійний розвиток працівників» [5], Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) [2], Національна доктрина розвитку освіти [9], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. [10], Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти [1]. Так, у Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) [2] зазначено, що держава має створити умови для задоволення освітніх і професійних потреб громадян, надання кожному можливостей постійно вдосконалювати свою освіту, підвищувати професійний рівень, оволодівати новими спеціальностями.

Національна доктрина розвитку освіти визначає: «Глобалізація, зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють розвиток людини, що є головною метою, ключовим показником і основним важелем сучасного прогресу. В Україні має забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також мають створюватися умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [9]. Зокрема, у документі неперервну освіту визначено як навчання дорослих у різних формах перепідготовки, підвищення кваліфікації, професійного і загальнокультурного рівня. Крім цього, визначено основні критерії організації неперервної освіти, а саме:

охоплення освітою всього життя людини; наступність між окремими етапами й рівнями освіти; відкритість і гнучкість системи освіти впродовж усього життя; визнання освіти не за способами її здобуття, а за фактичним результатом; постійне стимулювання особистості до навчання впродовж усього життя; випереджальний характер освіти; різноманітність змісту, засобів, методики навчання; наявність суспільних механізмів стимулювання особистості до навчання впродовж усього життя.

У зазначеному документі також окреслено принципи організації неперервної освіти, зокрема: створення базовою підготовкою відповідного потенціалу знань; розвиток здібностей людини і потреби в неперервному оновленні рівня освіти; забезпечення інноваційного характеру неперервної освіти; індивідуалізація й гнучкість освіти; застосування оригінальних, інтерактивних методів освіти, проблемного характеру навчання; створення відповідного інформаційно-методичного ресурсу.

Сучасна неперервна освіта має діяти як єдиний комплекс на основі субординації всіх ланок освіти, взаємозв'язку і координації її установ, який постійно розвивається й надає кожній людині змогу підключитися до освітнього процесу на будь-якому етапі її життя. Це забезпечується, насамперед, наступністю всіх структурних елементів системи на основі затверджених єдиних освітніх стандартів, взаємним доповненням різних форм навчання [7].

З огляду на це, професійний розвиток варто розглядати не тільки як систему підвищення кваліфікації та перепідготовки дипломованих фахівців (форму освіти дорослих), але й як компонент неперервної освіти.

Неперервна освіта педагогічного працівника має на меті неперервне спеціалізоване вдосконалення професійних знань, умінь і навичок педагогічних працівників [4]. Розглядається як постійний творчий розвиток і вдосконалення кожної людини впродовж усього життя шляхом взаємодії між знаннями, що здобуті на початкових етапах освіти, і знаннями, які здобуті на наступних етапах, а також взаємодії між теоретичними і практичними знаннями, що підтверджується компетентністю в подальшому їх практичному використанні [3, с. 682]. Неperервна освіта виконує ряд функцій: компенсаційну (можливість здобуття педагогічними працівниками додаткової освіти); адаптувальну (присотування педагогічних працівників до нововведень і змін в освітньому, соціально-економічному і виробничому середовищі); розвивальну (сприяння всебічному розвитку особистості в післядипломний період шляхом неперервного збагачення й оновлення знань, умінь і навичок, творчого зростання педагога).

Нині проголошена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. визначає пріоритетні напрями розвитку освіти, серед яких є підвищення кваліфікації педагогічних працівників [10]. Зокрема, в Указі Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» зазначено, що для здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно здійснити низку заходів: удосконалити нормативно-правове забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти; розробити стандарти післядипломної педагогічної освіти, що зорієнтовані на модернізацію системи перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів; реалізовувати сучасні технології професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти; забезпечити випереджальний характер підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів відповідно до потреб реформування системи освіти, викликів сучасного суспільного розвитку [10].

З огляду на це, професійний розвиток педагогічних працівників має бути неперервним і тривати після здобуття вищої освіти. Тому професійний розвиток учителя спрямований на реорганізацію й оновлення навчально-виховного процесу відповідно до сучасних вимог, досягнення цілісності й наступності в навчанні й вихованні учнів, використанні сучасних форм, методів і технологій навчання, розвиток творчого потенціалу особистості, постійне поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки вчителя.

У контексті нашого дослідження важливого значення набуває галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти, яка є стратегічним документом, що визначає основні напрями розвитку педагогічної освіти в Україні [1]. Основними принципами розвитку неперервної педагогічної освіти в цьому документі визначено неперервність, поєднання національних освітніх традицій і найкращого світового досвіду, гнучкість у реагуванні на суспільні зміни і прогностичність, інноваційність.

Шляхами забезпечення неперервності розвитку педагогічної освіти є такі: наступність змісту освіти і координація навчально-виховної діяльності на різних рівнях педагогічної освіти; установлення творчих і професійних зв'язків між вищими навчальними закладами, закладами післядипломної педагогічної освіти, науковими установами Національної академії педагогічних наук України, громадськими педагогічними організаціями; розроблення багатоваріантних,

різномірних, диверсифікованих за профілем освітніх програм післядипломної педагогічної освіти з урахуванням наявного професійного досвіду й освітнього рівня працівника, що забезпечують йому свободу вибору місця, термінів, змісту і форми педагогічної освіти; створення єдиної бази таких видів освітніх послуг, що надаються вищими педагогічними навчальними і закладами післядипломної педагогічної освіти; запровадження інноваційних форм організації професійної підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема центрів педагогічної майстерності, педагогічних майстерень, майстер-класів, у тому числі в режимі відеоконференцзв'язку, корпоративного навчання, дистанційного, ситуаційного і контекстного навчання, проектних методів, партнерського навчання; постійний моніторинг якості розвитку неперервної педагогічної освіти; організація міжнародної співпраці з проблем розвитку неперервної педагогічної освіти, зокрема обмін досвідом, реалізація спільних освітніх і наукових проектів. Також у Концепції визначено, що метою розвитку неперервної педагогічної освіти є забезпечення розвитку вчителів, які здатні у процесі постійного вдосконалення здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій.

Як бачимо, професійний розвиток педагога має відбуватися в контексті врахування концепції неперервної освіти. Так, у Законі України «Про професійний розвиток працівників» [5], який визначає правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи професійного розвитку працівників, зазначено, що державне управління у сфері професійного розвитку працівників здійснюється центральним органом виконавчої влади у сфері соціальної політики, центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, молоді та спорту, іншими центральними і місцевими органами виконавчої влади відповідно до їхніх повноважень, а безпосереднє управління у сфері професійного розвитку працівників здійснюють роботодавці шляхом організації професійного навчання працівників, їх атестації.

Згідно з цим Законом, основними напрямками діяльності роботодавців у сфері професійного розвитку працівників є такі: розроблення поточних і перспективних планів професійного навчання працівників; визначення видів, форм і методів професійного навчання працівників; розроблення й виконання робочих навчальних планів і програм професійного навчання працівників; організація професійного навчання працівників; добір педагогічних кадрів і фахівців для проведення професійного навчання працівників безпосередньо в роботодавця; ведення первин-

ного і статистичного обліку кількості працівників, зокрема тих, які пройшли професійне навчання; стимулювання професійного зростання працівників; забезпечення підвищення кваліфікації працівників безпосередньо в роботодавця або в навчальних закладах, як правило, не рідше ніж один раз на п'ять років; визначення періодичності атестації працівників та організація її проведення; проведення аналізу результатів атестації та здійснення заходів щодо підвищення професійного рівня працівників [5].

Цим Законом передбачено також підтвердження результатів неформального професійного навчання працівників. Для організації підтвердження результатів неформального професійного навчання працівників у складі державної служби зайнятості створюються центри визнання результатів неформального професійного навчання. Центри визнання результатів неформального професійного навчання забезпечують організацію підтвердження професійної кваліфікації працівника за результатами неформального професійного навчання. Для цього центри визнання результатів неформального професійного навчання залучають навчальні заклади державної служби зайнятості, інші професійно-технічні навчальні заклади, підприємства, організації, установи, які мають ліцензію на право здійснення освітньої діяльності за визначеними професіями. Результати неформального професійного навчання підтверджуються документом установленого зразка про присвоєння або підвищення робітничої кваліфікації [5].

Проведений аналіз дає нам змогу стверджувати, що неперервність професійного розвитку вчителя є складником його неперервної педагогічної освіти. На нашу думку, *неперервність професійного розвитку вчителя – це процес, що спрямований на забезпечення можливостей розвитку педагога впродовж усієї професійної діяльності.*

Висновки. Отже, ми вважаємо, що організація професійного розвитку вчителя в системі неперервної освіти лягає на плечі загальноосвітнього навчального закладу, зокрема директора. У зв'язку з цим, завдання керівника – створити для своїх педагогів сприятливе освітнє середовище, в якому вчитель буде зацікавлений у своєму професійному й особистісному розвитку, надати необхідні освітні можливості своїм педагогам для їх неперервного навчання. Роль педагога також вагома: усвідомлення необхідності неперервного професійного розвитку в сучасних умовах «навчання впродовж життя» забезпечує підвищення не лише професійного, а й загального рівня особистості, розширює ерудицію й коло спілкування, що робить її конкурентоспроможною на ринку праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/ (дата звернення: 17.12.2016).
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p> (дата звернення: 19.07.2017).
3. Енциклопедія освіти / АПН України; голов. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Про освіту^ Закон України. URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 01.10.2017).
5. Про професійний розвиток працівників: Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4312-17> (дата звернення: 29.09.2017).
6. Інжиєвська Л.А. Особливості становлення особистості фахівця, який навчається за другою вищою освітою. URL: http://www.smcae.kiev.ua/doc/osvita_pisliadipl/buliten_4.pdf (дата звернення: 18.08.2016).
7. Кузнецов Г. Науково-методичні та соціально-педагогічні аспекти безперервної освіти в контексті Болонського процесу / Г. Кузнецов, Т. Калюжна. Вища освіта України. 2006. № 1 (19). С. 75–79.
8. Муқан Н. Система неперервної професійної освіти педагогів Канади: інституції та їхня діяльність. Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна. 2007. Вип. 22. С. 227–231.
9. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 19.09.2017).
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 13.08.2017).